

Ключевые слова: компетентностная ориентация; ключевые и предметные компетентности; учебник физики; методический аппарат.

Melnyk Y.

FEATURES OF METHODOLOGICAL APPARATUS OF THE COMPETENCE-ORIENTED PHYSICS TEXTBOOK

The essence of the competence approach in education is revealed in the article. The structure and features of the of methodical apparatus competence based physics textbook are substantiated. A modern textbook should provide the ability of the person to perform educational activities as a component of the social experience by learning the physical and universal methodological knowledge, implementation, heuristic and research activities, emotional value and social adaptation attitude for knowledge of the world. A textbook should provide competency focused tasks and exercises on the basis of which the key and subject competences of students are formed in order to form the readiness to independently apply the acquired knowledge. Differentiated written exercises are submitted progressively harder and indicating the level of their complexity. Didactically reasonable system of exercises, aimed at practicing the skills for solving vital tasks and formation of readiness to act with an understanding of the physical picture of the world contributes to the formation of such a domain model in the semantic space of the subject of study that more closely reflects the existing relationships between the material objects of the physical reality and allows to solve practical tasks of different level of complexity.

It is desirable to use of ICT tools in the educational process, to provide the study of individual sections using computer technology when creating textbooks. The textbook should illustrate methodologically appropriate diagrams, drawings and other graphic material aimed at the disclosure of the content of the basic material, its addition and specification. Illustrative material can be self-informative activity, reinforcing the emotional impact of the textbook and to increase efficiency of perception and assimilation of educational material.

Keywords: competency-based orientation; key and subject competence; physics textbook; methodical apparatus.

УДК 371.64/.69

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДРУЧНИКА З ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ У 8-ОМУ КЛАСІ ЗНЗ У РОЗРІЗІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

В. О. Надтока,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України*

У статті акцентується увага, зважаючи на зміни у відповідних програмах та стандартах, на актуальності підручника для поглибленого вивчення з географії України для 8-го класу, виокремлено пріоритетні функції та вплив їх на структуру зазначеного підручника.

Профільний блок за напрямком географія та економіка у старшій школі потребує поглибленої підготовки учнів за відповідним вектором у восьмому та дев'ятому класах. Окрім виділеного часу та відповідних навчальних програм для поглибленого вивчення географії у 8-му та 9-му класах, для ефективної їх реалізації педагогічній громадськості потрібне методичне та дидактичне забезпечення, що насамперед повинно бути зреалізоване у підручнику з географії для поглибленого вивчення у загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: поглиблене вивчення географії; підручник; функції підручника; функціональне ядро.

Постановка проблеми. В останні декілька років активізувалася дискусія щодо реформування та модернізації шкільної системи освіти в Україні. Обговорювалися мета та завдання шкільної освіти, різні варіанти структури (наприклад, 4-5-3, 6-4-2, 5-4-3) та основні принципи функціонування оновленої шкільної системи (ключові компетентності, дитиноцентризм у навчанні, педагогічні технології, рівень шкільної автономії, сучасне освітнє середовище та матеріально-технічне забезпечення). Внаслідок довготривалих громадських та експертних обговорень та дискусій у контексті Концепції нової української школи [6] було запропоновано формулу нової української школи, де окремим вектором є «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу». Варто зауважити, що наразі одним із важливих засобів навчання в школі залишається підручник. Така концепція взаємопов'язана із проектом оновленого закону «Про освіту» [3], інтерпретуючи його, де визначається мета повної загальної середньої освіти як різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

В оновленому законі «Про освіту» [3] виділено десять ключових груп компетентностей, з яких, меншою мірою, чотири (компетентності природничих наук та технологій, підприємницька компетентність, екологічна грамотність та здорове життя, вміння вчитися впродовж життя) гармоніюють та опираються на географічний освітній субстрат.

Хвиля модернізаційно-реформаційних змін в освітньому середовищі України захопила та впливає, напевно, на всі процеси та явища, що пов'язані з ним. Відповідні тенденції спостерігаються і в шкільній географічній освіті: оновлюються навчальні програми, підручники, дидактичний матеріал, підходи до навчання тощо. На всіх діяльнісних рівнях освітнього середовища ініціюється його переорієнтація на формування компетентностей, і шкільна географічна освіта не є виключенням. Дослідниця О. Савченко зазначає, що це передбачає перехід від «навчання усіх усього» до оволодіння кожним учнем навчальними досягненнями на такому рівні, який дає змогу йому вчитися далі [13].

З іншого боку, встановлено, що до 1900 р. обсяг знань подвоювався за кожні 50 років, до 1950 р. – за 10 років, до 1970 р. – за 5 років, до 1990 р. – вже за кожний рік [2], а в наш час лік пішов на місяці та тижні, можливо, навіть, і на дні. До процесу створення інформації наразі долучена майже кожна людина. Під час її аналізу більшість, підсвідомо чи свідомо, спостерігали, що велика її частина має географічну та геопросторову основу. На думку В. Грицевич, в інформаційному суспільстві суттєво змінюється суспільно-географічне бачення людини. В інформаційному суспільстві, за рахунок розвинутих транспортних та інформаційних комунікацій, людина перетворюється з точково-локалізованого

об'єкта в геопросторово поширений об'єкт, який не має чіткої точкової просторової локалізації. Тому українські дослідники одні із перших у 2006 р. в Харкові на конференції «Реґіон-2006: Стратегія оптимального розвитку» висунули ідею наногеографії. Вона, як галузь географічної науки, являє собою географію окремих людей, тобто об'єктом вивчення наногеографії є геопросторова організація життєдіяльності людини або малого колективу людей [1]. Наперекір поглядам багатьох дослідників, географічна освіта не втрачає своєї актуальності, а за рахунок глибокої інтеграції геоданих в інформаційне середовище суспільства та окремої людини безпосередньо набуває, навпаки, ще більш вагомого значення. Нині кожна людина багато разів на день отримує нову інформацію, більшість якої має географічний аспект, і постійно займатися пошуком та інтерпритацією геоінформації вона, переважно, не має ні часу, ні бажання. Отже, неправильне тлумачення геоінформації може спонукати її до хибного розуміння ситуації, а в подальшому до хибних дій чи навіть світоглядної позиції. Це вказує на те, що сутність основних географічних процесів, явищ, понять, умінь та навичок повинна бути повною мірою засвоєна на ранніх етапах формування особистості, тобто в школі. Зважаючи на значну розгалуженість системи географічних наук, які є основами для багатьох напрямів людської діяльності та поширення глобалізаційних процесів, можна припустити, що знання вміння та навички географічного характеру стануть ключовим фактором у прийнятті рішень не тільки у планетарному чи регіональному масштабах, а й на індивідуальному рівні.

Зважаючи на чинні Державні стандарти базової та старшої школи та концептуальні засади профільного навчання у старшій школі [6; 7], можна виявити, що безпосередньо на вивчення профільних курсів та предметів виділяється близько 12 год – це більше 30 % від загального навантаження на учня за тиждень та 60 % від варіативного навантаження на учня за тиждень. Якщо учень обирає профільними напрямками географію та економіку, то може розраховувати на рівномірний розподіл щонайменше 10 год між обраними освітніми напрямками і 2 год на спецкурси.

Такі тенденції відкривають нові перспективи розвитку шкільної географічної освіти. Профільний блок за напрямом географія та економіка у старшій школі потребує поглибленої підготовки учнів за відповідним вектором у 8-му та 9-му класах. Окрім виділеного часу та відповідних навчальних програм для поглибленого вивчення географії у 8-му та 9-му класах, для ефективної їх реалізації педагогічній громадськості потрібне методичне та дидактичне забезпечення, що насамперед повинно бути зреалізоване у підручнику з географії для поглибленого вивчення у загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання поглибленого вивчення окремих предметів стало наріжним каменем після орієнтації освіти на профільне навчання у старшій школі. В останній час різним аспектам профільного навчання приділяється досить багато уваги. Однак зараз з'являються дослідження різних аспектів стосовно поглибленого вивчення предметів у основній школі: В. Бондарчук, С. Капіруліної, Л. Круглик, Н. Ландушкіної, Л. Липової, П. Масляка, Ю. Мельника, О. Моріна, Н. Сидорової, В. Чубаря, А. Франчука, В. Яценка. Проблематикою

поглибленого вивчення безпосередньо географії займалися: В. Бондарчук, С. Капіруліна, Л. Круглик, П. Масляк, А. Н. Сидорова, А. Франчук, В. Яценко.

Формулювання цілей статті. Стаття акцентує увагу, зважаючи на зміни у відповідних програмах та стандартах, на актуальності підручника для 8-го класу з географії України для поглибленого вивчення, виокремлення пріоритетних функцій та вплив їх на структуру зазначеного підручника.

Виклад основного матеріалу. У світлі реформаційних і модернізаційних пертурбацій в шкільному географічному середовищі виникають деякі ситуативні неузгодженості; особливо стосовно поглибленого вивчення географії в основній школі, як підготовки до профільного навчання за відповідним вектором. З огляду на Концепцію профільної школи [7] та Концепцію нової української школи [6] у 8–9 класах повинна здійснюватися допрофільна підготовка учнів з метою їхньої професійної орієнтації та сприяння вибору напряму профільного навчання у старшій школі шляхом поглибленого вивчення окремих предметів на диференційованій основі, курсів за вибором та інформаційної роботи.

Репозитарій підручників, як одна із модернізацій освітньої системи в Україні, дає змогу ознайомитися із вибором користувачів педагогічною пресою стосовно підручників поглибленого вивчення різних предметів (рис. 1). На рішення поглиблено вивчати окремі предмети у допрофільний період у 8–9 класах впливає багато різних факторів: тенденції ринку праці, професійні орієнтації учнів, можливості педагогічного колективу, матеріально-технічне забезпечення школи та ще багато різних обставин. З іншого погляду, не останнє місце серед причин, які впливають на профільну орієнтацію учнів, займає принцип наступності в навчанні, що ілюструє рисунок 1, у розрізі даних пропозиції та замовлення підручника для поглибленого вивчення окремих предметів для 8-го класу. У 2016 р. було виставлено на репозитарій підручників даного типу із наступних предметів: українська мова, іноземні мови,

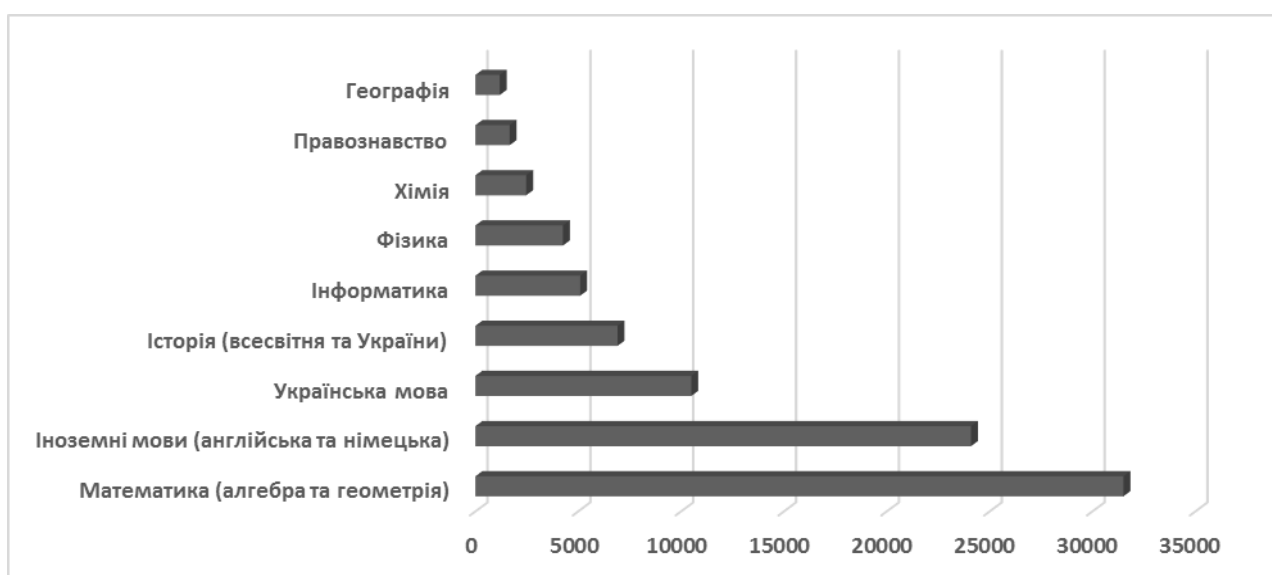

Рис. 1. Замовлення підручників для 9-го класу з поглибленим вивченням окремих предметів у 2017 р. (5).

математика, історія, фізика, хімія та інформатика. Найбільше, як можна побачити, у 2017 р. було замовлено підручників для поглибленого вивчення з тих предметів, що були представлені у зазначеному обрисі і як підручники 8-го класу у 2016 р., що підтверджує логіку послідовності та наступності в аспектах профілізації навчальних орієнтирів учнів. Тобто цей чинник профілізації хоч і не є провідним, але одним з небагатьох, що потребує систематизації в розрізі методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Окрім загальних базових нормативних документів, регламентація діяльності класів із поглибленим вивченням окремих предметів, які створюються у загальноосвітніх навчальних закладах реалізується на основі відповідного «Положення про класи з поглибленим вивченням окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах». Відповідно до нього, «навчально-виховний процес у класах із поглибленим вивченням окремих предметів здійснюється відповідно до робочих навчальних планів, складених на основі Типових навчальних планів для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених Міністерством освіти і науки України, а класи з поглибленим вивченням окремих предметів працюють за відповідними навчальними програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України» [11]. Тобто змістове та методико-дидактичне забезпечення навчально-виховного процесу в класах із поглибленим вивченням географії у загальноосвітніх закладах регламентується відповідними програмами.

У програмах для класів із поглибленим вивченням окремих предметів та примірному положенні [11] задекларовано мету як сукупність завдань: виявлення і розвиток творчих здібностей учнів з певного навчального предмета чи освітньої галузі, поглиблене оволодіння системою знань і вмінь з обраних навчальних предметів на основі академічних курсів та допрофільної підготовки учнів, а також допомога учневі в усвідомленні себе громадянином і патріотом України.

Зважаючи на узагальнену, розгалужену мету специфіка курсу безпосередньо поглибленого вивчення географії у восьмому класі повинна формуватися на особистісно орієнтованих засадах. У сучасний період модернізаційних та реформаційних змін у шкільній географічній освіті навчальні програми та підручники даного типу повинні формуватися на основі принципу цілісності, тобто орієнтуватися на взаємозалежні та взаємопов'язані географічні курси. З огляду на систему географічної освіти в основній школі можна визначити наступні географічні курси, що найбільше будуть впливати на особливості як підручника, так і навчальної програми поглибленого вивчення географії у восьмому класі: географія: материки та океани (7 клас), Україна у світі: природа, населення (8 клас), географія для поглибленого вивчення (9 клас), географія (10 клас), профільні курси географії у старшій школі. Тому, насамперед, курси поглибленого вивчення географії у 8-му та 9-му класах мають підготувати учнів для опанування географічно-економічних курсів профільного рівня у старшій школі (і в змістовому і методичному аспектах). З іншого боку, як програма, так і підручник повинні бути якісно поглиблені стосовно непоглибленого курсу у 8-му класі. Тому важливо не допустити, щоб

у підручнику для поглибленого вивчення географії у 8-му класі матеріал розкривався на одному рівні чи менш глибоко порівняно із відповідним підручником для непоглибленого курсу.

Інтегрувати зазначений підручник у систему шкільної географічної освіти можна за рахунок продовження в ньому тих наскрізних змістових ліній, що розкриваються у підручниках для географічного курсу «Природа і населення: Україна і світ» у 8-му класі. Якщо подивитися на навчальну програму з географії для 8-го класу [8], то у змісті підручника для поглибленого вивчення географії мають прослідковуватися такі наскрізні змістові лінії, як екологічна безпека та сталий розвиток, громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, а також підприємливість та фінансова грамотність. Зважаючи на можливості курсу географії для поглибленого вивчення для 8-го класу, у відповідному підручнику є можливість більш доступної та ефективної реалізації змістових елементів, що дають змогу учням усвідомити вплив і наслідки людської діяльності на природу України, формування моделі полікультурної поведінки на основі географічного положення України в світі через призму національної гідності, вироблення здоров'язберігаючої поведінки у географічному середовищі та забезпечення розуміння ціннісно-орієнтованого використання ресурсів, враховуючи ризики альтернативних варіантів, для досягнення поставлених цілей.

Окрім інтегруючих особливостей підручника для поглибленого вивчення географії у 8-му класі у систему шкільної географічної освіти, є ще спеціалізуючі – це ті, за якими його виокремлюють, та які дають змогу виконувати покладені на нього функції.

Підручник з географії цього типу, як і будь-який інший, на нашу думку, що співзвучна із поглядами О. Стадника, повинен виконувати такі функції: «інформаційну (є засобом фіксації тієї частини соціального досвіду, яка призначена для засвоєння учнями); організаційно-координувальну (передбачає розгортання змісту навчальної програми, використовується для організації узгодженої інтелектуально-емоційної взаємодії вчителя та учнів, є засобом об'єднання різних навчальних засобів НМЗ); мотиваційну (наявність елементів, які сприяють формуванню та розвитку в учнів інтересу до предмету/курсу, розуміння важливості знань і умінь, в тому числі, з точки зору можливостей їх застосування у подальшій практичній діяльності), трансформаційну або перетворюючу (передача соціального досвіду з урахуванням принципу доступності), процесуально-діяльнісну (включення описів методів пізнання, системи запитань і завдань різного рівня складності, практичних робіт, способів засвоєння і самостійного пошуку знань, в тому числі, у вигляді інструкцій, типових планів, алгоритмів, зразків міркувань), контрольню-регулятивну (включення засобів підсумкового контролю навчальних досягнень у вигляді тестів), інтегрувальну (встановлення міжпредметних зв'язків, надання можливості використовувати інформацію з різних джерел), розвивально-виховну (сприяння розвитку інтелектуальних здібностей учнів, їхніх особистісних якостей і функцій, формуванню відношення до тих цінностей, які втілюються в навчальному матеріалі)» [16].

З іншого боку, з огляду на мету та завдання курсу поглибленого вивчення географії у 8-му класі, його роль і місце в системі шкільної географічної освіти та особливості психолого-вікового розвитку учнів, можна виокремити ті функції, що будуть найбільш важливими для підручника такого типу.

Дослідники у галузі вікової психології зазначають, що підлітки у 8-му класі визначають особисте місце власного «Я» у всіх географічних процесах та географічному середовищі, вплив зовнішніх факторів стимулює їх удосконалювати чи видозмінювати особливості пізнавальної діяльності, формується формальне та абстрактне мислення під силою протилежних процесів: з одного боку, інтравертність та підвищена чутливість, а з другого – екстравертність, енергійність та самовпевненість [4; 10; 17].

Програма курсу з поглибленого вивчення географії за своєю сутністю передбачає велику кількість навчальних засобів, що будуть використані в процесі навчання як на уроках, так і під час самостійної роботи вдома. Багато з учнів, що вивчають цей курс, мають підвищений інтерес до географії. Тому в цьому підручнику важливим має бути інструментарій для реалізації організаційно-координувальної функції. Окрім цього, курс передбачає посилення практичної складової (практичні роботи, дослідження, проекти, тощо), а підручник, зважаючи на те, що методичної літератури для курсу з поглибленим вивченням географії небагато, повинен містити методично-діяльнісний складник, що забезпечить можливість реалізувати процесуально-діялісну функцію підручника.

Мотиваційна сфера восьмикласника під час вивчення географії формується на основі: конфлікту внутрішніх мотивів і зовнішніх факторів мотивації; зростання залежності навчально-пізнавальних процесів від мислення, тобто його індивідуалізація та розвиток критичності; зміни способу та особливостей мислення на основі розвитку інформаційних технологій [9]. На основі цього можна зауважити, що якість мотиваційного апарата підручника для поглибленого вивчення географії у 8-му класі, зважаючи на велику кількість інформації, буде важливіша аніж сама інформація. Як зазначалося вище, швидкі темпи зростання кількості наукової інформації наразі стимулює до збільшення кількості навчального матеріалу, який через його оновлення та модернізацію стає все складніше скомпонувати у підручнику, особливо для поглибленого вивчення географії.

Нині майже кожна людина має мінімум один універсальний гаджет із набором потужних додатків та користується ними упродовж дня. У зв'язку з цим в різних сферах сучасного інтегрованого суспільства популярності набирає явище BYOD («bring your own device» – «принеси свій власний пристрій»). Згодом, з масовим розповсюдженням смартфонів та планшетів, цю практику поступово почали упроваджувати в освіту, де, власне, вона поступово інтегрується в навчальний процес [18].

У багатьох часто виникає запитання: який же ж оптимальний час роботи з гаджетом для підлітків? Для відповіді на це запитання було проведено досить багато досліджень, наприклад: оксфордські вчені заявляють, що оптимальний час роботи з гаджетами для підлітків становить трохи більше 4 годин [12]. Цей

час складає більше шостої частини доби, однак сучасні восьмикласники можуть проводити за своїми гаджетами набагато більше часу. За даними моніторингової компанії Netcraft, у світі налічується близько 1,5 млрд різних сайтів, що містять величезні масиви різноманітної інформації [15].

Вищеперераховані функції: організаційно-координувальна, процесуально-діяльнісна та мотиваційна в підручнику для поглибленого вивчення географії у 8-му класі повинні формувати функціональне ядро (рис. 2), за рахунок виокремлення відповідного інструментарію.

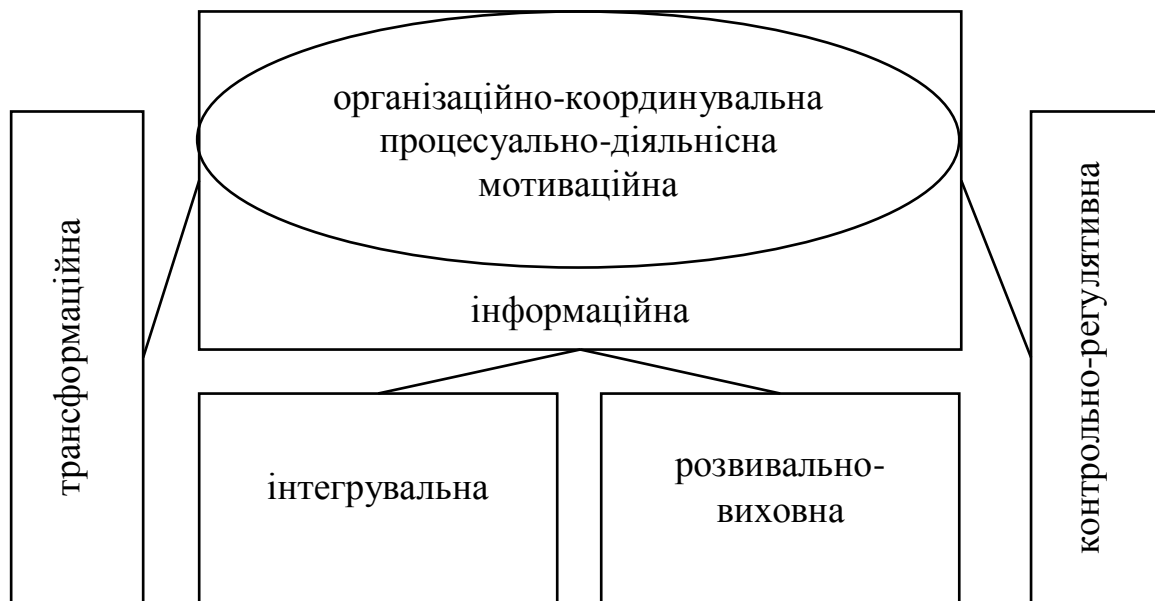

Рис. 2. Функціональна модель підручника для поглибленого вивчення географії у 8-му класі

З огляду на сучасний розвиток інформаційного середовища та кількість інформації, більшість якої має географічну прив'язку, та яку можна використати в навчальних цілях, інформаційну функцію підручника, особливо для поглибленого вивчення географії, можна реалізувати за рахунок інструментарію функціонального ядра. З іншого боку, воно не може нівелювати інші функції підручника, особливо інформаційну – вона повинна трансформуватися, видозмінитися. Тобто через зростання кількості інформації навчального характеру вже недостатньо, щоб підручник такого типу був тільки засобом фіксації частини соціального досвіду, адже він має структурувати матеріал, формуючи загальне уявлення про сутність окремих блоків, тоді як глибоке опанування певним блоком буде здійснюватися за рахунок якісно оформленого інструментарію функціонального ядра (рис. 2). Це можуть бути певні посилання, мотивуючі завдання, процесуальний супровід у проведенні досліджень тощо.

Висновок. Отже, тенденції розвитку географічної освіти та розвиток інформаційного середовища в Україні позначається на особливості підручника для поглибленого вивчення географії для 8-го класу. Програма цього курсу має формуватися у взаємозв'язку із дотичними географічними курсами та має

почати підготовку до вивчення профільних географічних курсів у старшій школі у методичному та процесуальному плані. Іншим важливим фактором структурування зазначеного підручника є виділення функціонального ядра, що складатиметься із організаційно-координувальної, процесуально-діяльнісної та мотиваційної функцій, а інформаційна має виконуватися за рахунок їхнього інструментарію.

Текстовий компонент (навчальний текст)			Позатекстовий компонент			
Елементи			Елементи			
Основний текст	Додатковий текст	Пояснювальний текст	Навчальні запитання й завдання	Апарат організації засвоєння	Апарат орієнтування	Ілюстративний матеріал
систематизований основний географічний навчальний матеріал	науково-популярні, художньо-літературні, документальні та хрестоматійні матеріали	основні дефініції, різноманітні роз'яснення, висновки тощо	із закріплення знань, із формування інтелектуальних умінь, практичні, проблемні, творчі, контрольні	заголовки, плани, пам'ятки, вказівки, інструкції, зразки, алгоритми тощо	вступ, передмова, зміст, рубрикації, особливі позначення в тексті тощо	образні, понятійні й комбіновані зображення

Рис. 3. Структура змісту підручника з географії [14]

Вищезазначені особливості будуть безпосередньо впливати на зміст (рис. 3) підручника з географії для поглибленого вивчення у 8-му класі. З одного боку, він залишиться незмінним, а з другого – повинен відбутися перерозподіл співвідношення між складовими компонентами. І той текст, який є основним у звичайних підручниках, у підручнику для поглибленого вивчення географії у 8-му класі буде менш поширеним, а його місце повинні зайняти ті елементи, що будуть забезпечувати реалізацію насамперед функціонального ядра (див. рис. 2).

Вивчаючи, наприклад, тему «Демографічні процеси та статево-віковий склад населення України», у підручнику для поглибленого вивчення географії у 8-му класі недостатньо і не так важливо зібрати опис цієї тематики, а довідковий матеріал у вигляді таблиць та діаграм буде завжди піддаватися критиці з приводу застарілості. З іншого боку, можна надати учням посилання та алгоритм використання ресурсів у вільному доступі Державного комітету статистики України та інших, де вони зможуть проаналізувати відповідну інформацію, структуровану систему понять із адаптованими поясненнями та завдання, яке через, наприклад, економічно зорієнтований чи культурно орієнтований складник буде показувати значимість опрацювання запропонованого матеріалу.

З огляду на окреслені фактори, деякі функції не може виконувати сам підручник, що має досить обмежені можливості та орієнтується на всіх учнів одночасно. Зазначені аспекти сприяють створенню національної геоінформаційної освітньої платформи, яка формувалася б на основі діяльнісного, особистісно зорієнтованого та краєзнавчого підходів та на принципі курикулуму, що дасть змогу підвищити навчальну мотивацію учня, опрацьовуючи актуальний географічний матеріал із кожної теми. Він повинен функціонувати у симбіозі із національною геоінформаційною освітньою платформою, коли вона поступово, у процесі розвитку перебирала б на себе функції підручника [9].

Використані джерела

1. Грицевич В. С. Географія людини в інформаційному суспільстві / В. С. Грицевич // Регіон – 2011: стратегія оптимального розвитку : матеріали наук.-практ. конф. з міжнарод. участю. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 21–23.
2. Гузій М. М. Інформатика : навчально-методичний посібник для слухачів Всеукраїнської заочної хімічної школи / М. М. Гузій, Г. С. Прокудін, Є. В. Шевцова ; за ред. О. В. Лісового. – К., 2012. – 90 с.
3. Закон «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [mon.gov.ua/content/Діяльність/.../14-zakonoproekt-pro-osvitu-\(2\).docx](http://mon.gov.ua/content/Діяльність/.../14-zakonoproekt-pro-osvitu-(2).docx)
4. Ковчин Н. А. Психологічні основи формування цілісної наукової географічної картини світу в учнів основної школи в сучасних умовах / Н. А. Ковчин // Проблеми сучасного підручника. – 2014. – Вип. 14. – С. 277–283
5. Конкурсний відбір проектів підручників для 9 класу ЗНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/konkursniy-vidbir-proektiv-pidruchnikiv-dlya-uchniv-9-klasu-znz/>
6. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konceptsiya.pdf>
7. Концепція профільного навчання в старшій школі // Освітній портал Педпреса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedpresa.com.ua/blog/kontseptsiyaprofilnoho-navchannya-u-starshij-shkoli.html>
8. Навчальні програми з географії 5–9 клас 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
9. Надтока В. О. Мотиваційна функція як рушійна сила модернізації підручника з географії як формату навчальної літератури / В. О. Надтока // Проблеми сучасного підручника. – 2016. – Вип. 16. – С. 237–249
10. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Ж. Пиаже. – М. : Междунар. пед. академия, 1994. – 680 с.
11. Примірне Положення про класи з поглибленим вивченням окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2009. – № 4. – С. 52–53.
12. Про наболіле: скільки можна підлітку сидіти за гаджетом? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://4mama.ua/uk/kids/health/2355-pro-nabolile-skilki-mozhna-pidlitku-siditi-za-gadzhedom>
13. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О. Я. Савченко // Рідна школа. – 2011. – № 8–9. – С. 4–8.
14. Самойленко В. М. Викладання дидактики географії : навч. посіб. / В. М. Самойленко, О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна, І. О. Діброва. – К. : ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 240 с.

15. Скільки сайтів в інтернеті? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webochka.com/glavnaja/11628-2016-01-10-20-36-53.html>
16. Стадник О. Г. Функції підручника як провідного компонента навчально-методичного забезпечення шкільного предмету (на прикладі географії) / О. Стадник // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2014. – Ч. 2. – С. 356–362.
17. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология / Л. Д. Столяренко. – 5-е. изд., испр. – Ростов на Дону : Феникс, 2008. – 542 с.
18. Що таке BYOD? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thefuture.news/byod>

References

1. Hrytsevych V. S. Heohrafiia liudyny v informatsiinomu suspilstvi / V. S. Hrytsevych // Rehiion – 2011: stratehiia optymalnogo rozvytku : materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnarod. uchastiu. – Kh. : KhNU im. V. N. Karazina, 2011. – S. 21–23.
2. Huzii M. M. Informatyka : navchalno-metodychnyi posibnyk dlia slukhachiv Vseukrainskoi zaochnoi khimichnoi shkoly / M. M. Huzii, H. S. Prokudin, Ye. V. Shevtsova ; za red. O. V. Lisovoho. – K., 2012. – 90 s.
3. Zakon «Pro osvitu» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [mon.gov.ua/content/Diialnist/.../14-zakonoproekt-pro-osvitu-\(2\).docx](http://mon.gov.ua/content/Diialnist/.../14-zakonoproekt-pro-osvitu-(2).docx)
4. Kovchyn N. A. Psykholohichni osnovy formuvannia tsilisnoi naukovoï heohrafichnoi kartyny svitu v uchniv osnovnoi shkoly v suchasnykh umovakh / N. A. Kovchyn // Problemy suchasnoho pidruchnyka. – 2014. – Vyp. 14. – S. 277–283
5. Konkursnyi vidbir proektiv pidruchnykiv dlia 9 klasu ZNZ [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/konkursnyi-vidbir-proektiv-pidruchnykiv-dlya-uchniv-9-klasu-znz/>
6. Kontsepsiia novoi ukrainskoi shkoly [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
7. Kontsepsiia profilnoho navchannia v starshii shkoli // Osvitnii portal Pedpresa [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pedpresa.com.ua/blog/kontsepsiyaprofilnoho-navchannya-u-starshij-shkoli.html>
8. Navchalni prohramy z heohrafii 5–9 klas 2017 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-prohramy.html>
9. Nadтока V. O. Motyvatsiina funktsiia yak rushiina syla modernizatsii pidruchnyka z heohrafii yak formatu navchalnoi literatury / V. O. Nadтока // Problemy suchasnoho pidruchnyka. – 2016. – Vyp. 16. – S. 237–249
10. Piazhe ZH. Izbrannye psihologicheskie trudy / Zh. Piazhe. – M. : Mezhdunar. ped. akademiya, 1994. – 680 s.
11. Prymirne Polozhennia pro klasy z pohlyblenym vyvchenniam okremykh predmetiv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh // Kompiuter u shkoli ta simi. – 2009. – № 4. – S. 52–53.
12. Pro nabolile: skilky mozha pidlitku sydity za hadzhetom? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://4mama.ua/uk/kids/health/2355-pro-nabolile-skilki-mozha-pidlitku-siditi-za-gadzhetom>
13. Savchenko O. Ya. Kliuchovi kompetentnosti – innovatsiinyi rezultat shkilnoi osvity / O. Ya. Savchenko // Ridna shkola. – 2011. – № 8–9. – S. 4–8.
14. Samoilenko V. M. Vykladannia dydaktyky heohrafii : navch. posib. / V. M. Samoilenko, O. M. Topuzov, L. P. Vishnikina, I. O. Dibrova. – K. : DP «Print Servis», 2016. – 240 s.
15. Skilky saitiv v interneti? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.webochka.com/glavnaja/11628-2016-01-10-20-36-53.html>
16. Stadnyk O. H. Funktsii pidruchnyka yak providnoho komponenta navchalno-metodychnoho zabezpechennia shkilnoho predmetu (na prykladi heohrafii) / O. Stadnyk // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. – 2014. – Ch. 2. – S. 356–362.

17. Stolyarenko L. D. Pedagogicheskaya psihologiya / L. D. Stolyarenko. – 5-e. izd., ispr. – Rostov na Donu : Feniks, 2008. – 542 s.
18. Shcho take BYOD? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://thefuture.news/byod>

Надтока В. А.

**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ УЧЕБНИКА ПО ГЕОГРАФИИ ДЛЯ
УГЛУБЛЕННОГО ИЗУЧЕНИЯ В 8-М КЛАССЕ ОУЗ В РАЗРЕЗЕ СОВРЕМЕННЫХ
ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье акцентируется внимание, учитывая изменения в соответствующих программах и стандартах, на актуальности учебника для углубленного изучения географии Украины для 8-го класса, выделены приоритетные функции и влияние их на структуру данного учебника.

Профильный блок по направлению география и экономика в старшей школе требует углубленной подготовки учащихся по соответствующему вектору в восьмом и девятом классах. Кроме выделенного времени и соответствующих учебных программ для углубленного изучения географии в 8-м и 9-м классах, для эффективной их реализации педагогической общественности нужно методическое и дидактическое обеспечение, которое, в первую очередь, должно быть реализовано в учебнике по географии для углубленного изучения в общеобразовательных учебных заведениях.

Ключевые слова: углубленное изучение географии; учебник; функции учебника; функциональное ядро.

Nadtoka V.

**SOME FEATURES OF THE GEOGRAPHY TEXTBOOK FOR IN-DEPTH STUDY OF
PHYSICS IN THE 8-TH FORM OF GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE
LIGHT OF THE MODERN TENDENCIES FOR THE DEVELOPMENT OF SCHOOL
GEOGRAPHICAL EDUCATION**

In the article, attention is paid to the changes in the relevant programs and standards, the relevance of the geography textbook for in-depth study for the 8th form, and highlights the priority functions and their impact on the structure of this textbook.

A profile block in the direction of geography and economics in high school requires in-depth training of students on corresponding vector in the eighth and ninth forms. In addition to the time allocated and the corresponding training programs for in-depth study of geography in the 8th and 9th forms, the pedagogical community needs methodological and didactic support for the effective implementation of them, which firstly should be implemented in a geography textbook for in-depth study in general education establishments. In the modern period of modernization and reformational changes in school geographic education, curricula and textbooks of this type must be formed on the basis of the principle of integrity, that is to orientate on interdependent and interrelated geographic courses. First of all, courses in in-depth study of geography in the 8th and 9th forms should prepare pupils for the mastering of geographic-economic courses of profile level in high school: both in the content and methodological aspects.

The modern development of the information environment, the amount of information, most of which has a geographic accent and can be used for educational purposes, functions such as: organizational, coordinating, procedural and motivational in the textbook for in-depth study of geography in the 8th form should to form a functional core, through the isolation of the appropriate toolkit. Then the informational function of the textbook, especially for in-depth study of geography, can be realized at the expense of the toolkit of the functional nucleus. On the other hand, it can not reduce the role of other functions of the textbook, especially the information one - it must be transformed, modified. Due to the growing number of educational content, it is not enough for the textbook of this type to be only a means of fixing a part of social experience - it must structure the material forming a general idea of the essence of individual units. Then the deep mastering of a particular block should be carried out at the expense of a qualitatively executed toolkit of the functional core.

Keywords: in-depth study of geography; textbook; textbook functions; functional core.